מחמדי התורה

לע"נ זקיני מו"ר
כ"ק מרן
האדמו"ר מערלוי
הגה"ק רבינו
יוחנן בן רבי משה
בעל **האמרי סופר**
עלה בסערה השמימה
י"ב לחודש
אדר א' תשע"ו
זכותו יגן עלינו
ועל כל ישראל

לע"נ אאמו"ר
הגה"צ רבי
חיים יעקב מנחם
שווורץ זצ"ל
דומ"צ ק"ק צאנז
בעל **"ויחי יעקב"**

נלב"ע
ליל שבת קודש
פרשת וישלח
ט"ז כסליו תשפ"ג

חמדת ההלכה

מקור אמירת ויתן לך במוצאי שבת ודיניו

בתוה"ק בפרשתינו (כז- כח) ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש.

מקור וטעם לאמירת ויתן לך במוצאי שבת

הכל בו (סי' מ"א) **והאבודרהם** כתבו ,שנהגו לומר במוצאי שבת פסוקי ויתן לך דפרשתן, כי הם פסוקי ברכה, וסימנא טבא לתחילת השבוע לומר אלו הפסוקים, שבזה יהיה לו שבוע של ברכה, **והרמ"א** (סי' רצ"ה בהגה"ה קודם ס"א) הביא דברי הכל בו הנ"ל, דאפילו בשבוע שחל בו יום טוב שאין נוהגין לומר ואתה קדוש, מכל מקום ויתן לך אומרים, דלסימן ברכה הוא.

טעם מחודש מהליקוטי מהרי"ח

ובטעם הדבר לומר ויתן לך במוצאי שבת דווקא, מצינו כמה טעמים **א'**- הכל בו והאבודרהם הנ"ל לסימן טוב לתחילת השבוע, **ב'- בליקוטי מהרי"ח** (סדר תפילת ערבית מוצ"ש) כתב, על פי דברי **המג"א** (סי' רס"ב) **בשם מהרי"ו**, דהב' מלאכים שמלוין לו להאדם בשבת (שבת) אינם נפרדים מהאדם עד למוצאי שבת (**ומכאן ראיה לאלו הנוהגים שלא לומר בליל שבת פזמון צאתכם לשלום**), והיינו שאין הם רק מלוין אותו בליל שבת לביתו אלא מלוין אותו משך כל יום השבת, ומצינו ביעקב אבינו שלא רצה לשלח את המלאך של עשיו עד שהודה לו על הברכות שקבל מאביו יצחק, **ולכך אפשר** לפי מה שכתב **במטה משה** דמלאך הרע שמלווה את האדם בשבת הוא שרו של עשיו, לכך במוצאי שבת אין משלחים אותו עד שמזכירים לו את הברכות שהודה הוא דליעקב נתנו.

האם אומרים ויתן לך קודם הבדלה או לאחריה והטעמים

והנה נחלקו הפוסקים, אימתי זמן אמירת ויתן לך, **דהמשנה ברורה** (סי' רצ"ה בבאור הלכה) כתב להלכה **כדברי הלבוש** דקודם אומרים ויתן לך ואחר כך מבדילין, וכך כתב להדיא **בשער הציון** (סי' רח"צ אות ג') דנוהגין העולם לומר ויתן לך אצל הנר קודם שמבדילין, אולם **בספר המנהגים** כתב לאומרו דווקא אחר הבדלה.

ובטעם הדבר, לאומרו קודם או אחר הבדלה, כתב **בשערי תשובה** (או"ח סי' תקצ"ט), דעל ידי שאומר ויתן לך קודם הבדלה, הרי הוא מאריך עליו קדושת השבת יותר, וכמה דאפשר לאחר בעשיית הבדלה, ועל ידי זה נמשך עליו עדיין קדושת השבת מאחרין, ולכך מוטב לאומרו קודם, אולם **באשל אברהם** (בוטשש סי' רח"צ) כתב דיש לאומרו אחר ההבדלה, דכיון דרוב הציבור אינו יודע את ניסוח התפלה, ואזי הם משתמשים לאור הנר קודם ההבדלה, ולאו מילתא דפשיטא שמותר לעשות כן (יעו' **בחי' רעק"א** שם שנסתפק אם מותר ללמוד לאור הנר של הבדלה קודם הבדלה), לכך מוטב שיעשו הבדלה, ואח"כ יהא מותר להם ליהנות מאור הנר.

לטעם ליקוטי מהרי"ח והאשל אברהם אפשר דבזמננו טוב יותר לומר קודם הבדלה

והנראה לומר, דלפי טעמו המחודש שכתב הליקוטי מהרי"ח דסיבת אמירת ויתן לך בכדי לשלח את מלאך הרע עד שמזכירין לו שהודה

המשך בעמוד הבא

חמדת הדרוש

היאך חל המכירה על דבר שאין בו ממש

בתוה"ק בפרשתינו (כה- לג) ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכור את בכורתו ליעקב.

ויש לחקור, היאך מהני מכירה זו של בכורה, הא דבר שאין בו ממש הוא, דוכי כהן שמוכר כהונתו, נאמר שכהונתו נמכרה, כך גם היאך יכול למכור את הבכורה, והא קיי"ל רמב"ם הל' מכירה פרק כ"ב דלא מהני מכירה בדבר שאין בו ממש.

א'

רצונו היה רק שעשיו יסלק עצמו ולא שיהא הוא עובד

הרא"ם תירץ- דאין הכי נמי לא הייתה כוונתו שהוא יהא בכור, רק רצה דבר אחד שעשיו הוא לא יהא בכור, כיון דרשע הוא, ולא נאה שהרשע יעשה עבודה, ומדין סילוק מהני מכירה בכדי שיהא מסולק מן הבכורה.

ב'

כהן לא שייך מכירה דזכתה לו תורה משא"כ בבכור מחמת כבוד הוא

המהר"ל תירץ- דלא דמי דין מכירת הכהונה לדין מכירת הבכורה, גבי עשיית עבודה בבית המקדש, דגבי כהן הרי מצינו שזיכתה לו התורה העבודה, וישראל לגבי העבודה זר הוא, בכהאי גווני לא חלה המכירה לבטל הימנו מה שזיכתה לו תורה, אולם מה שהעבודה קודם מ"ת היה בבכורות, לא מצינו בזה שזיכתה התורה, רק מסברא היה בכדי לכבד את הגדול שבמשפחה, לכן קבעו שהוא עושה העבודה.

אם כן דהכל תלוי בכבודו, הרי יכול הוא למחול על כבודו, ולמכור את מה שנתנה לו מחמת כבוד, וכפי שאמרו קידושין לב חכם שמחל על כבודו, כבודו מחול דכבוד דיליה הוא יעו"ש, ה"נ כאן הבכור יכול למחול על מה שכבדוהו, וכבודו מחול.

ג'

יעקב קנה גופו של עשיו לענין בכורה

עוד תירץ- דאפשר דהקנין שעשה יעקב עם עשיו במכירת הבכורה, היה שעשיו מקנה לו גופו ממש לענין העבודה, ולכל שאר עניני הבכורה, ובכהאי גוונא, דבר שיש בה ממש הוא וחל הקנין.

ד'

דבר שאין ממש נקנה על ידי שבועה

האור החיים הק' תירץ- דלמאי דקיימא לן (יו"ד סי' רל"ט), דשבועה חלה בין על דבר שיש בו ממש ובין על דבר שאין ממש, לפי זה לא קשה מידי דעל כן בקש יעקב לעשיו להשבע, ורק אחרי שנשבע, אמרה תורה וישבע, ורק אז וימכור את בכורתו לעשיו, והיינו על ידי השבועה.

ה'

כיון דידו אוחזת בעקב עשיו כפטר רחם מיחשב

במשכיל לדוד תירץ- על דרך נפלא ומתוק, דכיון דעשיו רשע ממעי אמו, הרי דכבר במעי אמו נקרא מת, כפי מה שאמרו חז"ל רשעים בחיים קרויים מתים, הוה ליה יעקב כדין הבא אחר הנפלים דקיי"ל דהוי בכור לנחלה, והא דלא מקרי בכור לכהן, יש לומר דכאן שאני, דכיון דידו אוחזת בעקב עשיו, הרי דהיה יעקב דבוק עמו, נמצא שהוא גם פטר רחם, ואם כן לא הוי כלל צריך קנין.

המשך מעמוד קודם

על הברכות שהם ליעקב, והוא נשאר עד מוצאי שבת, אם כן נראה דטוב יותר לומר ויתן לך קודם הבדלה, דאז עדיין לא הלך המלאך וכדברי המג"א.

וביותר יש לומר, דכיון דכל טעמא דמילתא שכתב האשל אברהם לומר ויתן לך אחר הבדלה, הוא בכדי שלא יאותו לאור הנר, ולולי זאת ודאי מודה דטוב לומר קודם הבדלה בכדי לאחר ההבדלה וימשך עליו קדושת השבת, אם כן, בזמננו דאין אנו צריכים לאור הנר בכדי לומר תפלת ויתן לך, אפשר דגם לשיטת האשל אברהם, טוב יותר לומר ויתן לך קודם ההבדלה, ומטעם הנ"ל, ועוד דהא **בשערי תשובה** (הנ"ל) דחה האי סברא, כיון דכבר אמרו אתה חוננתנו תו ליכא איסורא.

ובפרט למאי דאיתא בזוהר (בהקדמה לספר בראשית), דטוב לומר תפלת ויתן לך בציבור, הרי דאיכא כאן גם סברת ברוב עם הדרת מלך, וזה שייך דווקא אם יאמרו זאת בבית הכנסת קודם ההבדלה בציבור, הרי עוד טעם לדבר שיאמרו ויתן לך קודם הבדלה, כדי שיהא ברוב עם.

האר"י ז"ל היה נוהג כפי בית הכנסת שם היה מתפלל

ובטעמי המנהגים (אות ת"ו) כתב דבר חידוש, דלא כל הזמנים והעיתים שוים אצל האר"י ז"ל, דאם היה מתפלל בבית הכנסת של הספרדים נהג כמנהגם שלא לומר בבית הכנסת והיה אומר בביתו לאחר ההבדלה, וכשהיה מתפלל בבית הכנסת נוסח אשכנז ששם נהגו לאמרו בבית הכנסת היה אומר עמהם בבית המדרש קודם ההבדלה.

המנהג שאחד אומר עם חבירו מקורו וטעמו

והנה, לעיל הבאנו דברי הזוהר שיש לאומרם בציבור, וסתם ציבור הוא עשרה, ולא מצינו להפוסקים שיאמרו שיצטרכו עשרה לזה, אלא שמצאנו מנהגים שונים בזה, **ובטעמי המנהגים** (הנ"ל) הביא בשם גדול אחד, שהנראה שגדול זה הוא **מוהרמ"מ מרימנוב זי"ע** וכפי שכתב בספר **סגולת ישראל** (מערכה פ') משמו ז"ל, שיש להקפיד לומר ויתן לך יחד עם עוד אחד.

ובטעם הדבר, ראיתי **באגרא דצבי** (הגהות על אגרא דפרקא), כתב על פי מה שכתב **באגרא דפרקא** (אות רנ"ט), דבקריאת התוכחה יש להקפיד שלא יעמוד ליד הבעל קורא או סמוך לו או נגדו אדם אחר, דח"ו יכול לינזק, ואם כן הוא בקריאת התוכחה, ודאי דמדה טובה מרובה, ולכך מוטב שיושיב את חבירו לנגדו ויחול ברכת ויתן לך על כל אחד.

הרה"ק משינווא היה מהדר שהשני יהיה כהן

ודבר פלא ראיתי, בפסקי תשובות (שם אות ד') שהביא בשם ספר **דברי יחזקאל** (שינווא- עניני שבת), שכתב שטוב יותר שאחד שאומר עם חבירו ויתן לך טוב שחבירו יהיה כהן, שבכך יחולו עליו ברכת כהן.

(**ואפשר בטעם הדבר**, דרך הלצה, דהנה יעקב אבינו נטל הבכורה מעשיו, וכדברי חז"ל דהיו הבכורים משמשים בעבודת בית המקדש, ואמר יעקב לא יהא רשע זה עובד עבודה, ולכך קנה ממנו הבכורה, ובזה שקנה הבכורה, אמר יעקב ליצחק אנכי עשיו בכורך, כי הוא הבכור, הרי דיעקב היה ככהן שעושה העבודה כיון שהוא הבכור, ועתה שנטל הברכות אמר עשיו ויעקבנו זה פעמיים, שעל ידי קניית הבכורה זכה לברכת אביו, לכך נהג לומר ויתן לך שהם הברכות שקבל יעקב, עם כהן, לרמז על זה שגם יעקב היה ככהן העובד עבודה בבית המקדש)

תבנא לדינא

<u>טעם לאמירת ויתן לך במוצאי שבת</u>- הכל בו, והאבודרהם, לסימן ברכה לכל השבוע, **ליקוטי מהרי"ח**, כיעקב אבינו שלא שילח שרו של עשיו עד שהודה לו על הברכות כן גם מלאך הרע שמלווה את האדם כל השבת כדברי המג"א, אין משלחין אותו עד שישמע הברכות שהודה שהם של יעקב, **<u>מתי אומרים ויתן לך והטעם</u>- הלבוש** וכן פסק **במשנה ברורה** דאומרים קודם הבדלה, לאחר זמן ההבדלה שימשך עליו קדושת השבת, **ספר המנהגים, אשל אברהם** (בוטשש) אחרי הבדלה, מחשש שמא יהנו מאור הנר קודם ההבדלה, **מחמדי התורה**- בזמננו דלא שייך טעם הנ"ל אפשר דטוב יותר לומר קודם מטעם שימשך עליו קדושת השבת, וביותר לדעת הזוהר שצריך ברוב עם.

<u>מנהגים שונים באמירת ויתן לך</u>- בזוהר, לאומרו בציבור, **האר"י ז"ל** היה אומר כפי בית הכנסת שם היה מתפלל, **מוהרמ"מ מרימנוב זי"ע** נהג לאומרו עם עוד אחד, **דברי יחזקאל**- היה אומר יחד עם כהן בכדי שתחול עליו ברכת כהן.

חמדת התורה

הטעם שלא שאלה רבקה את אברהם או יצחק בתוה"ק בפרשתינו ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה'.

וברש"י, שהלכה אל בית מדרשו של שם ועבר.

ויש לתמוה, אמאי לא הלכה אל בית יצחק בעלה, או אל אברהם, והלכה רק אצל שם ועבר.

א'

חשבה שמותר שלא ללדת רק אברהם לא יתיר לה

הרבינו חיים פלטיאל תירץ- די"ל לכך לא הלכה לבית מדרשו של חמיה, שהיה בדעתה שיתירו לה לשתות שום סם שתפיל, והם השיבו זה הצער שיש לה שני גוים בבטנך, וחשבה אם אלך אצל חמי אפילו אם מותר לא יתיר לי בשביל בנו.

והסבר מתוק בזה, ראיתי בחשוקי חמד (גיטין נה:), דמה הייתה החשד שלה, דאפשר שהצער שלה גבל בחשש סכנת חיים, וכמו שאמרה ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי, ולכן חשבה שאולי מותר לה להפיל, וחששה שאברהם אבינו יסבור שאם תשתה סם להפיל את העובר יסתכן יצחק אבינו לא פחות ממנה, שהרי עובר זה הושג על ידי שהעתיר בתפילות עשרים שנה, ואם תפיל לא יוולדו להם עוד ילדים ומי שאין לו בנים נחשב כמת, ורבקה עצמה וגם בית מדרשם של שם ועבר סברו שיצחק שידע למסור נפשו לבוראו לא יסתכן.

ב'

לא רצתה לצער את אברהם

בפענח רזא, והגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ (תפארת יהונתן) **תירצו**- דהא מצינו שמת אברהם קודם זמנן בכדי שלא יראה נכדו יוצא לתרבות רעה, ומכל שכן שלא גילו לו מן השמים רעת עשיו והיא גם לא בקשה לגלות לו שאחד רוצה לצאת כשעברה אצל בית עובד כוכבים.

ג'

חששה שיש דברים שלא חפץ ה' שידעו אברהם ויצחק

וכעי"ז במשכיל לדוד (לר"ד פרדו) **תירץ**- דאפשר דחששה רבקה שמא יש איזה דבר שהקב"ה אינו רוצה לגלות לא לאברהם ולא ליצחק שהדבר נוגע אליהם, לכך לא שאלה אותם, רק הלכה לבית מדרם של שם ועבר.

ד'

חששה שמא צער העיבור הוא משום חטא

המהר"ל (בגור אריה) תירץ- דיש לומר דהיתה רבקה סבורה דשמא בשביל חטא שחטאה יש לה צער העיבור כ"כ, דהא אמרו רבותינו ז"ל כי הנשים הצדקניות לא היו בפתקא של חוה, היינו בחטא של חוה, ובשכר זה הם יולדות בלא צער עיבור ולידה, והיתה מתייראת שמא תתגנה על בעלה, שיחשוש שמא חטאה, ומשום כך אינה יולדת בלא צער.

נחמד ונעים

רעיונות נפלאים ומחודדים בפרשה

זכות אברהם סייעה ליצחק שיקבל תפלתו

אברהם הוליד את יצחק- הנראה בביאור הדברים, על פי מאי דאמרו (יבמות סד. הובא ברש"י) ויעתר לו, ולא לה, שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לצדיק בן רשע, הרי זכות שהיה לו ליצחק שאברהם היה אביו הוא גרמה לו שישמע ה' תפילתו, וזהו **"אברהם"** זכותו של אברהם הוא גרמה **הוליד את יצחק** שיתקבל תפילתו ויוליד. **(תורת משה- להחת"ס)**

רמז דהייתה עקרה י"ב שנים

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה הוא- יפלא דכתיב הוא בוא"ו, ועל צד הרמז יש לומר, דהיא היתה בת ג' שנים כלקחה לאשה, והוא בן ארבעים בקחתו את רבקה (לעיל פסוק כ), ובן ששים שנה בלדת אותם (שם שם, כו), הרי היתה בת כ"ג שנה כשילדה, צא מזה י"א שנה שאינה יולדת (יבמות יג.), ואם כן לא היתה עקרה רק י"ב שנים , וזהו הרמז כי עקרה "הוא" בגימטריא י"ב, כי הייתה עקרה י"ב שנים. **(משך חכמה)**

ירומז דין שלא לבייש נכרי בפני הגר י' דורות

ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה'- אפשר במאי דאמרו (סנהדרין צד.) ארמאי עד י' דורות לא תקפח נכרי בפניו, כי יש בו עוד זיקה להם, והנה אמרו עוד דחלקו של יצחק היה יעקב, וחלק רבקה היה עשיו, כיון שהיא בת רשע, ולכך כשראתה שרוצה לצאת ליד עבודה זרה, אמרה לעצמה אולי לא די הוצאתי ממני את העבודה זרה שהייתי רואה בבית אבי בתואל, ולכך הלכה לבית ה', וזהו אם כן שכך הוא הבן שפעמים רוצה לעבוד ע"ז, למה זה, דאי שהסיבה הוא מחמת **אנכי** הרי זה מפני שאנכי עדיין חלילה יש בי עוד את הע"ז. **(מחמדי התורה)**

ירומז דין דאהבה שאינה תלויה בדבר מתקיימת

ורבקה אוהבת את יעקב- יש להבין מאי טעמא ביצחק שאהב את עשיו נתן טעם כי ציד בפיו, ואצל רבקה לא כתב טעם הדבר, והנראה למאי דאמרו (אבות פ"ה משנה טז), כל אהבה התלויה בדבר סופה בטילה, אהבה שאינה תלוי בדבר אינה בטילה, וזהו כוונת התורה להשמיענו, כי באהבת עשיו היה אהבה תלויה בדבר ולכך בטילה, ובאהבת יעקב ליכא טעמא ואינה תלויה בדבר ומשום כן אינה בטילה לעולם. **(ישמח משה)**

ויש להוסיף בזה, דלכך אצל יצחק כתיב **ויאהב** יצחק את עשיו לשון עבר, לרמז שסופה בטילה, ואצל רבקה כתיב, ורבקה **אוהבת** לשון הווה שאינה בטילה לעולם. **(קרן לדוד)**

לרמז לדין הנושא אשה לשום ממון

ואפשר עוד, דהנה בגמ' (סוטה ב גיטין ג) ילפינן לה, דאין דבר שבערווה פחות משניים, מדבר דבר שבממון, שנאמר על פי שניים עדים יקום **דבר**, ונאמר פן יראה בך ערות **דבר**, והנה עוד אמרו (קידושין ע), הנושא אשה לשום ממון וכו', וכן אמרו (יבמות סג.), דיין שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא, הרי דבעינן **תרתי** הן מגדלות בנינו והן שמצילות אותנו מן החטא וכפי שכבר ביארו מפרשי התורה הכוונה ברש"י, באשת יפת תואר לא דברה תורה **אלא כנגד יצה"ר** דשם לא שייך לגדל בנים, דלכך סמכו כי יהיה לאיש בן סורר ומורה).

ובזה יתבאר שפיר, דהנושא אשה לשום ממון, או לשם הא שמצילות אותנו מן החטא, הרי דהוא אהבה התלויה ב'דבר', דילפינן דבר דבר ממון, וסופה בטילה, וכל אהבה שאינה תלויה בדבר סופה קיימת, ואיזהו רק אלה שיש לו על פי שנים עדים א' שמגדלות את בנינו, ב' ומצילות אותנו מן החטא.

אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו

ואפשר עוד, דרך צחות, דהנה אמרו (ב"מ נט), אמר רבא אוקירו נשייכו כי היכי דתתעתרו, דעל ידי שהאדם מכבד את אשתו זוכה לעשירות, וכבר אמרו דרך הלציי, כי בחטא אדם וחוה, נתקלל האדם בזיעת אפך תאכל לחם, ויהא לו עמל קשה לפרנסתו, וחוה נתקללה, והוא ימשול בך, ויעץ רבא לתלמידיו, כשאשר האדם יותר על קללת האשה של והוא ימשול בך, ויכבד אותה וייקר אותה, אזי הקב"ה מדה כנגד מדה יותר על קללת אדם של בזיעת אפיך ויתעשר, וזה הכוונה אוקירו לנשייכו, ותוותר על והוא ימשול בך, כי היכי דתתעתרו הקב"ה יותר על קללת בזיעת אפך, ותתעשר.

הרי שפעמים מה שיכבד את אשתו, הוא מצד ההבטחה שאזי יתעשר, ולא מחמת ציווי התורה ושל חז"ל אוהבה כגופו ומכבדה יותר, אזי הוא נושא את האשה, הוא מכבדה ומייקרה, **ונושא** אותה לכבדה, רק משון ממון, הוי לה בנים שאינם הגונים, ואזי לא יתקיים הני תרתי של מגדלות את בנינו ומצילות אותנו מן החטא, וזה גם הכוונה אהבה שתלויה בדבר היינו ממון, סופה בטילה.

הבינה שמטרת השמיעה ששמעה בכדי שתאמר ליעקב

שמעתי את אביך מדבר אל עשיו לאמור- צריך ביאור מה שאמרה שמעתי את אביך וכו' לאמור מהו לאמר, והנראה בדרך רמז, דהנה אמרו (תענית כ"א) שיצא בת קול מן השמים, ורבי יוחנן שמע הקול, ואילפא לא שמע, ואמר רבי יוחנן מזה ששמעתי ואילפא לא שמע הרי דקיימא לי שעתא, וזאת הייתה כוונת רבקה באמרה אל יעקב, זה שעשה השי"ת שאני אשמע מה שאביך יצחק מדבר אל עשיו, הרי שרצונו שאני אומר לך את הדברים, וזהו **שמעתי את אביך** מזה שעשה ה' שאשמע, הרי שרצונו היה **לאמור** היינו שאומר לך זאת. **(אך פרי תבואה)**

וכעין זה ביאר בדגל מחנה אפרים, כי יצחק אמר זה אל עשו **בהסתרה** ועם כל זה שמעה רבקה, והבינה מזה שמה' היה זה, כדי לאמר ליעקב שיקבל הברכות, וזהו ותאמר רבקה **הנה שמעתי את אביך מדבר** היינו ממה ששמעתי מה שהיה מדבר, על כרחך הוא **לאמר** היינו שמה' היתה זאת כדי לאמר לך שתקבל הברכות.

וכבר ביארו מפרשי התורה, שזה הכוונה **וישמע ראובן ויצילהו מידם**, דעצם זה שהוא שמע והם לא שמעו, הבין מזה שמה הקב"ה עשה שישמע בשביל שיצילהו מידם וכנ"ל.

ירומז דין שתיית הכוס דווקא בב' פעמים

ויבא לו יין וישת- הנה טעמי המקרא במילת יין וישת הוא מרכא כפולה, והנראה דהנה אמרו חז"ל (ברכות) דהשותה יין, אם שותה הכוס בפעם אחת הרי זה גרגרן, ואם בשני פעמים הוא מדת דרך ארץ, וג' פעמים הרי זו דרך גאווה, לכך כשהביא יין ליצחק ודאי השקהו בב' פעמים, וזהו הרמז, מרכא כפולה, היינו לרמז ששתה הכוס בב' פעמים. **(משך חכמה)**

חמדת הפרשה

היאך נתנה רבקה בגדי עשיו ליעקב ולא חששה לגזל

בתוה"ק בפרשתן (כז- טו) ותקח רבקה את בגדי עשיו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן.

ויש לחקור, לפי מה שכתב רש"י דלבן הפקיד בגדים אלו אצלה שתשמור על זה, היאך היה מותר לה להשתמש בזה, הא שואל שלא מדעת בעלים הוי גנב.

א'

ליל פסח היה ומותר להשתמש במשכונות של נכרים

החתם סופר (עה"ת) תי"- דלפי מה שפירש רש"י קח שני גדיי עזים דליל פסח היה, יובן בפשטות, על פי דברי **המגן אברהם** המפורסמים (סי' תע"ב) בשם **המהרש"ל** דבליל פסח מותר להשתמש במשכונות של נכרים בלא דעתם ורצונם, אם כן מהאי טעמא ליכא איסורא לתת ליעקב בגדי עשיו אפילו שהיה אצלה במשכון דליל פסח מותר להשתמש במשכונות של נכרים.

ב'

כיון שהיה סמוך על שולחנם כקטן שכל מעשיו לאביו

החתם סופר (תורת משה) תירץ- למאי דאמרו חז"ל (ב"מ יב:), דאפילו גדול וסמוך על שולחן אביו קטן הוא, וכל מעשיו לאביו דאין לו יד וזכיה, אם כן כיון שעשיו היה עדיין סמוך על שולחן אביו, תו ליכא שום איסור, וזה ביאור הכתוב, **ותקח את בגדי בנה החמודות,** ואם תאמר הא שואל שלא מדעת בעלים גזלן הוא, לכך קאמר **אשר אתה בבית,** ותו הכל שלהם הוא ולא של עשיו, ואל תתמה שמכל מקום לאו שלה היא רק של ימחק, דהא הנאה מועטת מותר ליהנות מאשה שלא מדעת בעלה, ולכך לבישת הבגדים היה לזמן קצר, הוי כהנאה מועטת

ג'

בין לדעת הקצות ובין לדעת הנתיבות אין כאן איסור

בספר ברכת יצחק תירץ- דהנה **בקצוה"ח** (סימן לד סק"ג) דבגונב אחד הגנב לא נעשה השני גנב משום דהראשון הוציאו כבר מרשות הבעלים, ומה"ט ס"ל לרמב"ח דגזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו אינו גובה אלא מן הראשון, ואפילו לר"ח שסובר דגובה גם מן השני, היינו מדין מזיק דאכתי שלו היה, **והנתה"מ** (שם סק"ה) חולק עליו, וסבירא ליה דעל השני דין גנב כשעשה בו איזהו שינוי, משום דאינו שלו עוד, וכן אם נשתמש בו, הוי שואל שלא מדעת דהא עדיין של הבעלים הוא וכשמשתמש בשל הבעלים שלא מדעת דמי עיי"ש.

ואם כן, לדברי הקצות יובן, דאחרי דבגדים אלו באו לידי עשו בגניבה הוי כגונב אחר הגנב, שוב לא נעשה יעקב עוד גנב בשימושו משום דלא היה שלו, ואפילו לדברי הנתה"מ דנעשה גנב מכח בעלים הראשונים, הלא לבגדים האלו רשות גבוה עליהם, דאם יעקב הלבישם בהסכמה העליונה באשר כן נאמר לרבקה ברוה"ק, שוב לא היה יעקב שום גזלן בלבישתו אותם, משום דכבר היו של עשו כיון דבגניבה באו לידו, ובעלים הראשונים הוא רשות הגבוה שהסכים עמו.

ד'

הוי כגונב על מנת למיקט דליכא איסורא בעכו"ם

עוד אפשר לתרץ- דאמרינן (ב"מ סא:), דגזל על מנת למיקט אסור ילפינן לה מקרא דלא תגנוב, דהא גניבה גופיה ידעינן דאסור מריבית והונאה שאסור, כל שכן גניבה ממש, אלא על כרחך דבא לרבות גנב על מנת למיקט, הרי דבגוי דליכא איסור ריבית והונאה, דהא אדרבה התירה התורה להדיא ריבית הגוי, וכדכתיב לנכרי תשיך, הרי דקרא דלא תגנוב בעינן לגניבה ממש, ותו לית לן קרא לגונב על מנת למיקט, ואין הכי נמי דיהא מותר.

לפי זה, יש לומר בפשיטות דכיון דלא גנבה זה לעולם אלא רק על מנת למיקט עם עשיו שעל ידי זה יתברך יעקב אבינו, ושוב ליכא שום איסור גניבה. **(מחמדי התורה)**

חמדת אבות

עובדות מאבותינו ורבותינו מפרשת השבוע

כוח התפילין

ויגדלו הנערים (כה, כז) וברש"י, כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם, אולם **משנעשו בני שלוש עשרה**, זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודת גילולים.

מפורסם העבודא, שהיה עם בנו של **הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב**, הילד זאב היה ככל הילדים, כמותם למד, וכמותם השתובב ושיחק, כאשר התקרב לגיל הבר מצוה, פנה הרה"ק מזלוטשוב, לסופר סת"ם מומחה, שיכתוב תפילין עבור בנו יקירו, וכתב התפילין בקדושה ובטהרה וברוב סילודין, שהרי לא בכל יום מזדמן לכתוב תפילין לבנו של צדיק הדור.

כאשר סיים, בא הסופר להרה"ק יחיאל מיכל, והראה לו את הפרשיות, שמח שמחה עצומה מלא דביקות בפרשיות המהודרות, ובקשו שלפני שיכניס את הפרשיות לבתים, שיביאם אליו כעבור זמן בא הסופר ובידיו הבתים והפרשיות, נטל את הבתים בידיו ובכה בכיות עצומות מעומק הלב, הדמעות, דמעות קודש, גולשו לתוך בתי התפילין, והסופר רואה ומשתומם, כאשר סיים היו בתי התפילין מלאים מדמעותיו, רוקן הרבי את הבתים, וייבש אותם פנה ואמר לסופר, עתה רשאי אתה להכניס את הפרשיות אל תוך הבתים ועלה ונתעלה עד שהיה לאחד מצדיקי הדור, הלא הוא **הרה"ק ר' זאב מז'אבריז'** ז"ע.

בסידור אוצר התפילות **בפירוש ההושענות**, הביא בשם **המהרי"ל מדיסקין**, שתיכף אחר שגמרו לאכול הפסח במצרים, נשאר להם זמן עד יציאת מצרים, ואז אמר להם משה פרשת קדש והזהירם על התפילין, והיו לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך, **והם הלכו מיד ועשו להם תפילין מעורות הפסחים וגידיהם**, ומאז והלאה היו הולכים מוכתרים בתפילין.

וביאר ההושענות **'יקרך עמם מעבירים'** הם התפילין, כמו שדרשו חז"ל ויקר אלו תפילין, כי בזכות התפילין נצולו משטף מים רבים של ים סוף, וכמ"ש במדרש שוחר טוב (תהלים קי"ד) שזכות התפילין, שהיו נושאים על יד שמאל, הצילם.

והחיד"א בספרו חומת אנך (פר' בא) הביא מרבינו **מהר"א מגרמייזא בכת"י**, שלא יצאו ממצרים אלא בזכות התפילין שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה **בירקר"ק** חרוץ גימטריא אלו התפ(י)לין. לא נקרע להם הים אלא בזכות התפילין שנאמר והים בקע"ת לפניהם בגימטריא בתפ(י)לין, והוסיף שזה הכוונה כי **בחזק יד** הוציאנו ה' ממצרים, דלפי האמור דבזכות תפילין יצאנו ממצרים יכון מאוד והיו לטוטפות כי בחזק יד וגאלנו בזכות התפילין לפני הזמן וזהו בחזק יד.

ובילקוט שיר השירים (רמז תתקפ"ג), עה"פ והמים להם חומה **מימינם ומשמאלם** [שמות יד, כב], שבזכות התורה דכתיב [דברים לג, ב] מימינו אש דת למו, ובזכות התפילין שהם בשמאל, ניצולו ישראל מן הים.

תחנון ביום הבר מצווה

ודנו האחרונים, אם הדין שלא לומר תחנון ביום הבר מצוות מטעם הנחת התפילין, דכיון דכתיב **כחתן יכהן פאר** ותפילין נקראו פאר כדכתיב פארך חבוש לראשך, ועוד דאיתקש למילה כדדרשו חז"ל על פסוק ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר **מילה** ויקר **אלו תפילין** וכיון דאיתקש לחתן ולמילה לכן ביום שמתחנך הנער למצות תפילין אין נופלין על פניהם.

ובס' נהר מצרים (המובא בהרבה אחרונים) שמנהג מצרים ואר"י לא לומר תחנון בתפילה שמתפלל שם נער הנעשה בר מצוה ומניח תפילין לראשונה, כי דומה לחתן כדכתיב כחתן יכהן פאר, ותפילין נקראים פאר, וכן נוהגים הספרדים בארץ ישראל עפ"י שו"ת יבי"א ח"א סי' כ"ז ,וח"ד סי' י"ד, וכ"ה בהרבה פוסקים.

ומביאים גם דברי הזוה"ק (משפטים צ"ח א) שמפליג בגדולת היום שנער נכנס למצוות, ובמג"א (רכ"ה אות ז) לעשות סעודה לבר מצוה כיום כניסתו לחופה (עיין שם אות ז'), ובפרט עפ"י דברי **הזוהר חדש** (פרשת בראשית) שכתב שבזיון שיגיע הבר מצוה להיות בר מצוה בעי למחדי כיום נשואין, וכדכתיב צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו מהו ביום חתונתו ביום שראוי לעשות מצות התורה שזהו שמחת הצדיקים ואימתי ראוי, א"ר יצחק **משלש עשרה שנה** ואילך רוצה לומר ביום הבר מצוה שבאותו היום חובה לעשות שמחה ולהיות שמח בלבו כמו יום שנכנס לחופה יעו"ש

אך אצל החסידים, ישנם הנוהגים כהגה"ק ממונקאטש זצ"ל (בדרכי חיים ושלום אות קצ"ב) שלא היה אומר תחנון כשיש נער הנעשה בר מצוה בו ביום, ונער הבר מצוה עצמו ואביו בודאי רשאים שלא לומר תחנון ביום שמחתם - חנוך לנער פ"מ הערה ח' עפ"י ס' חתן סופר סוף שער ברכות השחר.

ובשו"ת צי"א (חי"ח סי' נ"ג) חידש, דלפי הטעם דמשום התפילין שמניח לראשונה, א"כ לאלו הנוהגים להתחיל להניח תפילין עוד לפני יום הנעשה בר מצוה, יש להם לומר תחנון ביום הבר מצוה (וביום שמתחיל להניח תפילין, כיון שאינו יום הבר מצוה, ג"כ יש לומר תחנון, דאזיל לה הטעם מהזוה"ק והמג"א מגדולת היום שבו נכנס למצוות).

חמדת הפלאות

עיון בדברי רבינו ה"פלא יועץ"

הכאת הבן או התלמיד

ויגדלו הנערים.....

כתב רביה"ק בספרו פלא יועץ (ערך הכאה) האריך בדין הכאה לקטנים, **ואפלו** להכות ילדים קטנים אין רשות לשום אדם א**לא אב לבנים ורב לתלמידים** ופרנס על הקטנים, ואפלו הרב לתלמידיו, כתב בתשובות הלכות קטנות (ח"א סימן קכה(, שהיה ראוי להושיב בית דין להכותם במדה ובמשורה אלא שלא נהגו.

ובגמ' (ב"ב כא), שאמר רב לרב שמואל בר שילת כי מחית לינוקא לא תמחה אלא בערקתא דמסאנא, דצית ציית, ובספר החסידים (סימן מט), שאין רשות להכות אלא הרב לתלמידיו. ובשו"ת מוהרשד"ם (אורח חיים סי' כ'), שאם אחד הכה לקטן ותבעו לדין נזקקין לו וקוצבין לו קנס.

והביא הפלא יועץ, שזוכר באיש אחד ירא השם, שהיה פרנס על הילדים, **שבשעת פטירתו צוה להכריז בבית הכנסת שהוא שואל מחילה מכל הקטנים אם הכה אותם שלא כדין**, כי בודאי אפלו לבניו הקטנים ותלמידיו לא התרה הרצועה להכותם שלא כדין על לא חמס בכפיהם, ואפלו אם יש צרך להכותם, לא התר להכותם מכה רבה מכת אכזרי על הראש ועל העין מקום שיוכל לעשות מום ופקוח נפש חס ושלום, **אלא יכם בנחת על הרגלים בלי כעס**, וזה כלל גדול כי טוב איש יכלכל דבריו במשפט במדה במשקל ובמשורה, זוהי דרך ישרה

ויעו' ברמ"א (ס"ח סעיף ה), דמשמע שכל שמותר להכותו פטור מנזקיו, וכתב הסמ"ע שם שאפילו יכול להצילו בדבר אחר, ובערך ש"י כתב בשם כמה פוסקים שאם יכול להצילו בדבר אחר חייב, וסיים דהוי ספיקא דדינא, ונראה דמ"ש הרמ"א הזיקו בממונו לרבותא קמ"ל, וכ"ש כשהזיקו בגופו.

ויעו' פת"ש (סימן תכד סק"ד), שהביא מדברי **שו"ת שבו"י** (ח"ג סימן קמ) שכתב עפ"י דברי **התרוה"ד** שמותר לרב להכות לתלמידו כדי לייסרו, ואף שעבר והכה באכזריות **אין לקונסו בשביל כך**, וכמ"ש שהרב **שהרג תלמידו בשוגג פטור מגלות**, ואף על גב **דבשו"ת הראנ"ח** (סי' קיא) כתב ששליח ב"ד שהכה מפני כעס וחימה חייב, מ"מ במלמד דאוריית'א מרתחא ביה, וצער גדול הוא כשלומד עם התלמיד ואינו משים לב על לימודו, יש לפוטרו מכל, ומ"מ סיים שכדי שלא יהא רגיל בכך ולמגדר מילתא **ישלם שכר הרופא**.

וסיים הפת"ש שלדבריו מ"ש בשו"ע (סימן תכד סעיף ז) שהחובל בבניו חייב לשלם, היינו **כשחבל שלא כדי לייסרו**, ובשם שו"ת קרית חנה (סימן כב) כתב שאף כשמכה לייסרו חייב, ומ"ש יצא האב המכה בנו והרב לתלמידו שפטורים מגלות, **היינו רק לענין גלות**, אבל לא בד' דברים, **ובערוה"ש** כתב, דתלוי לפי הענין בראיית עיני ב"ד.

וכתב השד"ח בדין באיסור מכה בנו גדול, שכתב **הרמ"א** (יו"ד סי' רמ סעיף כ) שאינו נקרא גדול לענין זה רק אחר **כב** או **כד** שנה, ולפי"ז אפשר שגם בהא דמותר להכות לבניו הקטנים הוא בכלל זה, אלא שאפשר שיש שיעור ביניים שאינו מותר ואינו בכלל איסור, והוא כל שהוא ברשותו, וע' ברכי יוסף שם בשם הריטב"א, שכתב ונראים הדברים **דלא גדול, גדול ממש, אלא הכל לפי טבעו**, שיש לחוש שיתריס כנגדו בדיבור או במעשה, ואפילו אינו בר מצוה עדיין, אין ראוי להביאו לידי מכה אביו או מקלל אביו, אלא ישדלנו בדברים.

וטעם שהתירו חכז"ל לאב להכות בנו, דהואיל ומתכוין לטובתם, וטובתם מוטלת עליו שהם ברשותו (נראה שבא ליישב שלא התירו למי שהוא ברשותו אלא להפרישו מאיסור (ולדעת הקצה"ח, אף לא לקיים מ"ע), דשאני בניו הקטנים שגם טובתם בדרך ארץ מוטלת עליו, והוי כאפרושי מאיסורא), וכתב עוד שאם אינם שומעים בקולו מותר להכותם אפילו לטובת עצמו שיכול הוא לכופם שישמעו בקולו כמצווה עליהם (והיינו מצות כיבוד אב), אבל אם שומעים בקולו אסור להכותם שלא לטובתם, כמו שאסור להכות את אחרים.

ויעו' **להרמב"ם** (סוף פרק ו מה' דעות), לגבי יתום שאם עינה אותם הרב כדי ללמדם תורה או אומנות או להוליכן בדרך ישרה, ה"ז מותר ונראה דגם באינו יתום, אם מוטל עליו לחנכו, כגון מדריך במוסד או בישיבה, מותר, וכ"כ **בשו"ת שבות יעקב** (ח"ג סימן קמ), ומדברי הרמב"ם שהבאתי לעיל משמע שמותר לרב להכות אפי' **ליתום קטן**.

ומ"מ ראוי לכל אדם שיהא לפניו דבריו החריפים שחידש **הגאון רעק"א** (יו"ד סימן רמ) בשם **מהריק"ש** שהמכה בנו קטן יותר מדאי **מנדין אותו**.

לחידודא

חקירות הלכתיות ע"ד החידוד בש"ס ובפוסקים

שאלה צו} בגמ' (כתובות נ ערכין כח) דתקנת אושא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, באיזה מצוה מצינו להראשונים שמותר לבזבז יותר מחומש (מצוות עשה)?

שאלה צז} אדם שמת אביו בערב פסח האם יש חיוב של סעודת הבראה, הא חמץ אינו יכול, ומצה גם אינו יכול?

פתרון לחידודא גליון רנ"ה פרשת חיי שרה

שאלה צד} אדון שהפיל את יד עבדו או שיניו, השן או היד של מי האם לעבד או להאדון (ראיה מפרשתנו) ?

שאלה צה} באיזה חודש מצינו בהראשונים שאין דנים בגיהנום כל אותו החודש?

תשובה צד} איתא **במסכת סופרים** (פכ"א ה"ט) שאברהם גער באליעזר ומיראתו נפל שינו ועשאה אברהם מטה או כסא, ולכאורה מכאן ראייה שזה שייך לאדון, והוסיף **בטעמא דקרא** (להגר"ח קנייבסקי), דלשיטת סומכוס דכוחו כגופו, בודאי בזה יצא לחירות כשגער ושייך להאדון.

ואף שיתכן ואין ראיה, כי אברהם לא הפיל את שינו אלא גער בו ומיראתו השן נפלה ועל כן היא בודאי שייכת לאדון, כי בכל בהלה דנים דאיהו דאבעית אנפשיה כדין תקע באוזן חברו וכו', **ויעו' ברש"ש** (גיטין כא:) שנסתפק בכעי"ז למי שייך להאדון או לעבד ונשאר בצ"ע.

תשובה צה} עיין **בבית יוסף בשם הר"ן** (סי' ת"ג) שאין דנים בחודש העיבור, וכן הוא **בשו"ת מהר"ם ב"ר ברוך** (סי' תשל"ד), שאין דנים בדינה של גיהנום בחודש העיבור.